

¹⁶ Даниленко В.М., Добржанський О.В. Академік Степан Смаль-Стоцький: життя та діяльність (1859 – 1938 рр.). – Київ; Чернівці, 1996. – С. 132.

¹⁷ Організація і відправка на Україну відділів українського війська з полонених українців німецьких таборів // Вістник політики, літератури і життя. – Відень, 1918. – 17 березня. – Ч. 15(198). – С. 237.

¹⁸ Перша й друга відправка на Україну відділів українського війська з полонених українців німецьких таборів // Вістник політики, літератури і життя. – Відень, 1918. – 14 квітня. – Ч. 16(199). – С. 225-227.

¹⁹ National Archives of Canada. (The Andry Zhuk Collection). – MG30. – С167. – Vol. 15. – File 14.

²⁰ Жук А. Розв'язання Союзу визволення України // Вістник політики... – 30 червня. – Ч. 26(209). – С. 393.

ОЛЕКСАНДР ІЩУК

Державний архів Служби безпеки України

НАТАЛІЯ НІКОЛАЄВА

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Київ

ДМИТРО КУП'ЯК: ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ

У повоєнний час, коли “холодна війна” між СРСР та західними країнами набула особливо гострих форм, періодично мали місце спроби СРСР звинуватити різні уряди у приховуванні учасників антирадянських повстань. Значна їх кількість стосувалася обвинувачень проти учасників українського національно-визвольного руху, які опинилися за кордоном.

У 1964 – 1972 рр. в Канаді та світі набула розголосу справа з спробою СРСР витребувати від Канади видачі відомого бізнесмена та українського громадського діяча Дмитра Куп'яка, якого комуністична влада вважала за військового злочинця. Така вимога радянським урядом ставилася тричі: в 1964 р., 1968 р. та 1970 р.

Ще з початку 1960-тих років радянська влада на Львівщині розпочала збирати інформацію про діяльність Д. Куп'яка та його бойвки Служби безпеки (СБ) ОУН в 1944 – 1945 рр. 6 січня 1964 р. органами КДБ при РМ УРСР була порушена кримінальна справа за фактами масового вбивства мирних громадян у 1944 – 1945 рр.

29 липня 1964 р. та 10 грудня 1968 р. було винесено постанови про притягання до кримінальної відповідальності Д. Куп'яка.

20 жовтня 1964 р. Міністерство закордонних справ СРСР надіслало посольству Канади в Москві ноту, в якій вимагало видачі Д. Куп'яка, як військового злочинця¹. На це канадська сторона відповіла, що немає юридичного обґрунтування для здійснення такої вимоги.

24 червня 1965 р. у Міністерстві Закордонних справ СРСР послу Канади в СРСР було вручено ноту, в якій вдруге вимагалось видати радянському суду Д. Куп'яка². Цього разу до неї додавалися матеріали, зібрані владою Львівщини про участь Д. Куп'яка у вбивствах мирного населення в селах області, з свідченнями громадян, які це підтвердили.

В той час органи КДБ розшукали та заарештували повторно учасників боївки Д. Куп'яка – Володимира Олійника, Андрія Мороза, Павла Чучмана, Степана Чучмана та Леонтія Поцілуйка. Всім їм приписували те, що вони у складі боївки СБ ОУН крайового проводу на Львівщині вели активну боротьбу проти радянської влади та вчинили ряд вбивств мирних громадян. Найважливіші свідчення проти Д. Куп'яка складали зв'язковий між ним та керівником СБ Львівського крайового проводу ОУН Г. Пришляком – С. Сасубовська, та учасник його боївки П. Смага.

У обвинувальному висновку, складеному 7 серпня 1969 р., перелічувалась значна кількість злочинів, які, на думку слідчих, начебто вчинили Д. Куп'як і його бойовики, зокрема:

участь у проголошенні самостійності України влітку 1941 р. та підтримка дій німецької окупаційної влади;

участь влітку 1941 р. у арештах та катуванні радянських активістів (голів колгоспів, членів комсомолу та партії тощо), які залишилися на окупованій німцями території;

терористична діяльність боївки СБ крайового проводу ОУН у 1944 – 1945 рр., вбивства мирного населення, зокрема поляків (всього понад 200 осіб).

Слідству вдалося розшукати фотографію Д. Куп'яка з національним прапором під час урочистостей на фоні німецького прапора з свастикою. У справі було зібрано дуже багато свідчень людей, які особисто знали Д. Куп'яка і засвідчили про його участь у державотворчих спробах влітку 1941 р. та каральних акціях ОУН в 1944 р. Найбільше свідчень подали родичі загиблих мирних громадян, які загинули від рук учасників ОУН або УПА. Вони стверджували, що Д. Куп'як був надзвичайно жорстоким і особисто замучив та вбив десятки людей. Було здійснено розкопки могил загиблих мирних громадян, проведено експертизи, які засвідчили їх насильницьку смерть.

Водночас практично в усіх документах, учасників українського національно-визвольного руху, як завжди, названо “німецько-українськими націоналістами”, “бандитами” і іншими лайливими виразами. Звісно, нічого не вказувалося про діяльність власне радянської влади, яка своїми заходами (депортаціями, арештами та іншими репресіями) налаштувала проти себе місцеве населення.

Сам Д. Куп'як у спогадах заявив, що він, як керівник боївки СБ ОУН, дійсно неодноразово брав участь у бойових діях проти радянських військ і вбивав “червоних комісарів”, де лише міг. Водночас він рішуче заперечив наклепи на свою адресу, і відмовився визнати участь

у масових вбивствах мирного населення. Окремо він наголосив на тому, що УПА намагалася захистити місцеве українське населення від комуністичного терору, а не винишувати його, адже окупаційна радянська влада організувала масові виселення, арешти та інші репресії. Також він відзначив, що як ОУН, так і УПА завжди мали за головну мету створення незалежної Української держави, а це ніколи не подобалося комуністам. Нагадав Д. Куп'як і про активну участь у знущанні над мирним українським населенням спецзагонів НКВС, замаскованих під відділи УПА, та значної частини радянського державного і партійного апарату.

Щодо українсько-польського протистояння у 1942 – 1944 рр., він зазначив, що саме поляки розпочали винищення українського населення у 1942 р. на Холмщині, і якщо ОУН проводила репресивні акції, то вони були лише відповіддю на польські. Таким чином, на його думку, відповідальність за українсько-польський збройний конфлікт на території західноукраїнських земель лежить в першу чергу на польській стороні. Водночас він не відкидав того, що на війні буває всяке, і невинні люди також гинули, не заперечивши прямо своєї участі в каральних акціях ОУН.

Варто зауважити, що діяльність боївки СБ ОУН Львівського крайового проводу ОУН – це лише один з епізодів боротьби між ОУН і УПА та радянською владою, яка тривала і у 1939 – 1941 рр., і після завершення Другої світової війни. Як тепер відомо, це протистояння відзначалося особливою жорстокістю, причому у нього постраждало багато мирного населення. Зважаючи на репресивно-каральну політику радянської влади, важко було очікувати від підпільників гуманності щодо представників радянської адміністрації. Тому не дивно, що після остаточного розгрому організаційної мережі ОУН в середині 1950-х років комуністична влада СРСР з усіх сил намагалася обілити власну діяльність у західноукраїнському регіоні і звалити всю провину за кровопролиття на “українсько-німецьких буржуазних націоналістів”. Між тим видання наукові останніх років яскраво засвідчують, що саме радянська влада вчинила найбільші злочини проти українського народу³.

Д. Куп'як відмовився отримати виклик до суду і прибути до Львова, оскільки усвідомлював, що справедливості від радянського суду годі чекати. Тому судовий процес проти учасників боївки СБ ОУН Д. Куп'яка, який відбувся у палаці культури цукрового заводу м. Красне Львівської області з 27 жовтня по 2 грудня 1969 р., пройшов без його участі. До справи було залучено показання 154-х свідків, закликано кореспондентів з усього соціалістичного табору та селян з навколишніх сіл, тому зала на 500 осіб була щодня заповнена. Матеріали кримінальної справи були зібрані у 51 томі. Як і слід було очікувати, вирок суду був суворим: В. Олійник, А. Мороз, П. Чучман, С. Чучман були засуджені до 15 років виправно-трудових таборів, а Л. Поцілуйко – до 14

років.

У серпні 1970 р. радянський уряд втретє вимагав видати Д. Куп'яка, але знову отримав відмову. Після завершення судового процесу упорядковані матеріали разом з нотою про видачу Д. Куп'яка знову були надіслані до уряду Канади, але він відмовився його видати, оскільки між СРСР та Канадою не було угоди про видачу.

У 1970 р. у видавництві "Каменярь" у Львові було видано збірник матеріалів про судовий процес над учасниками боївки СБ Львівського крайового проводу ОУН накладом у 10.000 примірників⁴. Книга мала на меті продемонструвати те, що Д. Куп'як був головним організатором винищення мирного населення Львівщини боївкою СБ крайового проводу ОУН, а сам з награваними грошима втік спочатку до Польщі, а потім – до Канади. Згодом ця книжка була видана у Києві англійською мовою та розповсюджувалася в Канаді.

Сам Д. Куп'як намагався відкинути всі ці обвинувачення, постійно спілкувався з канадськими журналістами і пояснював їм справжні причини боротьби ОУН проти радянської влади, становище українського народу під час радянської та німецької окупації. Статті про його життєвий шлях були опубліковані у значній кількості канадських українських та англомовних газет. Більшість із них позитивно оцінювали його участь в українському національно-визвольному русі. Окрім того, Д. Куп'яка підтримали родина та ряд українських організацій Канади.

За власним зізнанням Д. Куп'яка, перші місяці після жовтня 1964 р. він жив, як на вулкані, не знаючи, що його очікує далі. Однак поступово, отримуючи підтримку від громадськості, він став звикати до свого нового становища. Щоб продемонструвати радянській владі, що він не боїться її погроз та не переховується від суспільства, у 1972 р. Д. Куп'як балотувався кандидатом від канадської прогресивно-консервативної партії на виборах до парламенту Канади у Торонто. Під час передвиборчої кампанії він не оминав нагод пояснити канадській громадськості, частина якої із симпатією ставилася до СРСР, справжній стан речей в Країні Рад, зокрема те, що права людини там не дотримуються і населення є практично безправним. Він посів у своєму окрузі друге місце, набравши 8982 голоси, що на 2162 голоси більше, ніж попередній кандидат з прогресивно-консервативної партії Канади на минулих виборах в цьому окрузі.

Біографія Д. Куп'яка, як учасника ОУН – це типова ілюстрація до життєвого шляху та трагедії багатьох українських родин, які хотіли мирно жити на українській землі, однак вимушені були боротися з окупантами. Його брат загинув в боротьбі з радянською владою в лавах ОУН, батьки були вислані на північ в Сибір, де і загинули.

Куп'як Дмитро Георгійович (Юрійович) народився 6 листопада 1918 р. в с. Яблунівка Кам'янка-Стумилівського повіту на Львівщині, що в 55 км від Львова. Як він зазначає в спогадах, його день народження випадає на шостий день після проголошення Львові Західноукраїнської

народної республіки, тобто народився він у вільній Українській державі. Село Яблунівка не було великим, в ньому було до 130 хат, і станом на 1939 р. жило 1140 людей.

Батьки Д. Куп'яка були малоземельними. Хліба родині вистачало, але на взуття вже треба було заробляти, де лише можна. Перед 1914 р. батьки Д. Куп'яка виїжджали на сезонні роботи до Німеччини. На зароблені гроші вони у 1912 р. збудували хату, і в подальшому займалися переважно сільським господарством. Юрій Куп'як вмів ткати, і цим підробляв для родини.

Під час Першої світової війни Ю. Куп'як був на фронті чотири роки в австрійській армії, а потім ще 7 місяців в Українській галицькій армії. Під час Чортківської офензиви УГА він був поранений в груди, від чого терпів все життя. Дітей він виховував у строгій дисципліні, через що мав сутички з дружиною.

Д. Куп'як мав лише одного брата – Михайла, 1912 р. н., який згодом брав активну участь в діяльності ОУН та УПА. Початкову освіту вони отримали в школі с. Яблунівка. З цих років він згадує, що хоча в школі не було жодного поляка, всі учні вивчали польську мову, а найбільш ненависним предметом для українців була історія Польщі, яка була пронизана зневагою до всього українського.

Після закінчення початкової школи Д. Куп'як мав намір вступити в гімназію, однак у його батьків не було грошей, щоб оплатити навчання. Була ще можливість вчитися в гімназії в Львові, але для цього потрібно було змінити метрику про народження з української на польську, на що він не погодився, вважаючи такий вчинок зрадою свого народу. Протягом наступних кількох років він вимушений був займатися різною фізичною працею (дробленням каміння, вирубкою лісу тощо), а згодом – торгівлею.

Учасником ОУН Д. Куп'як став у 1938 р., коли крайовим проводом було організовано Кам'янка-Бузький районний провід ОУН. До ОУН його залучив керівник цього проводу О. Капій – “Скиба”. За його дорученням Д. Куп'як організував і очолив у с. Яблунівка “п'ятку” ОУН.

30 жовтня 1938 р. Кам'янка-Бузький районний провід ОУН провів демонстрацію в підтримку Карпатської України з проти польськими гаслами. Демонстрація завершилася сутичкою з поляками, внаслідок чого кілька людей отримали фізичні ушкодження. За це 7 листопада 13 учасників акції було заарештовано польською поліцією. 12 листопада арештували і Д. Куп'яка. У поліції його сильно побили, а згодом посадили до Золочівської в'язниці. 16 лютого 1939 р. польський суд засудив Д. Куп'яка на 3 роки в'язниці за організацію демонстрації, а його брата та інших учасників акції було засуджено на різні строки від кількох місяців до 2 років. Згодом всіх засуджених перевезли з Золочева до Білостоцької в'язниці.

Однак довго сидіти у польській в'язниці Д. Куп'яку не довелося. 1

вересня 1939 р. розпочалася німецько-польська війна, і вже 6 вересня Д. Куп'як із іншими в'язнями зуміли втекти з в'язниці і повернулися додому, де вже господарювала радянська влада.

Під час першої радянської окупації західноукраїнських областей Д. Куп'як з осені 1939 р. по квітень 1940 р. працював у районній базі в Бузьку, де мав можливість добре вивчити радянський спосіб життя, оскільки безпосередньо обслуговував у магазині районних працівників партії та НКВС. За його свідченнями, всі товари з магазинів зникли за кілька місяців, бо були викуплені представниками радянської адміністрації і відправлені на Схід. Дуже скоро настав загальний дефіцит товарів. Незважаючи на активну пропаганду радянського способу життя, розпочалися арешти свідомих українських громадян, закривалися національні установи, які функціонували за Польської влади. Розпочалися вивози населення в Сибір.

30 квітня 1940 р. під загрозою арешту Д. Куп'як перейшов в підпілля ОУН, де активно діяв до нападу Німеччини на СРСР 22 червня 1941 р. В той час він виконував обов'язки організаційного референта Кам'янка-Струмилівського повіту ОУН, зустрічався у підпіллі з керівником крайового проводу ОУН І. Климівим – “Легендою”, керівником окружного проводу ОУН М. Свистуном – “Вороном” та іншими. Значну увагу в той час ОУН приділяла навчанням і пропаганді національних ідей, задля чого Д. Куп'як проводив таємні зустрічі з молоддю у різних селах.

Дуже скоро органи радянської влади вдалися до реалізації принципу колективної відповідальності за українську національну діяльність. 23 травня 1940 р. батько та мати Д. Куп'яка були вигнані з своєї хати і вивезені в Сибір, де і померли відповідно у 1942 та 1947 р.

22 червня 1941 р. розпочалася німецько-радянська війна. ОУН вбачала в ній шанс створити незалежну Українську державу, можливо, навіть під протекторатом Німеччини, на зразок Словаччини чи Хорватії. Після проголошення Самостійності України 30 червня 1941 р. у Львові Д. Куп'як брав участь у оголошенні Акту населенню в різних селах Львівщини. Однак невдовзі виявилось, що німці не мали наміру підтримувати українські державотворчі прагнення. Невдовзі розпочалися масові арешти учасників ОУН. Після арешту німцями керівників ОУН Я. Стецька та С. Бандери, Д. Куп'як, як і більшість підпільників, продовжував приховану національну роботу. Він переїхав до Львова, де вступив на навчання до шестимісячних бухгалтерських курсів в торгівельній школі, а згодом – на однорічний курс вищого ступеня в цій же школі.

Проживаючи у Львові, Д. Куп'як продовжував виконувати різноманітну роботу в організаційній мережі ОУН, працював з молоддю, утримував конспіративну квартиру тощо. Восени 1942 р. він став свідком масових арештів німецьким гестапо членів ОУН(б), зокрема І. Климівіва – “Легенди”, І. Равлика, В. Лобая, П. Башука і інших. Чимало

учасників ОУН тоді було страчено за антинімецьку роботу.

Д. Куп'як брав участь у забезпеченні спеціальної операції СБ ОУН по визволенню з німецької в'язниці двох членів Центрального проводу ОУН – Дмитра Грицяя – “Перебийноса” та Ярослава Старуха – “Синього”. Саме на його квартирі учасники цієї операції, бойовики СБ ОУН передогалялися у німецьку форму. Лише дивом він уник арешту гестапо, яке швидко дізналося про його квартиру і влаштувало там засідку. Згодом, за розпорядженням керівника СБ ОУН Львівського крайового проводу ОУН Григорія Пришляка – “Мікушки”, Д. Куп'як працював над упорядкуванням архіву ОУН, робив копії зі звітів та іншої документації для їх подальшого зберігання та використання.

Після упорядкування архіву Д. Куп'як на доручення проводу ОУН організував боївку з 20 осіб, яка повинна була виконувати функції охорони керівників підпілля на зв'язкових лініях. Разом з цією групою він супроводжував керівника УПА-Захід В. Сидора – “Шелеста”, військового референта УПА по Львівській області Володимира Рудого – “Аркаса” та інших. Він був свідком розстрілу командира сотні УПА Володимира Олійника – “Орла”, засудженого військовим трибуналом УПА за співпрацю з німцями. Судячи з усього, в той час його боївка також виконувала і каральні функції.

Підпілля ОУН довго і серйозно готувалося до повернення радянської влади, прагнучи підняти національну революцію. Після приходу Червоної армії влітку 1944 р. Д. Куп'як знову зібрав свою боївку і перевів її на нелегальне становище у ліси. В той час в Західних областях України укріплювалася радянська влада, причому в першу чергу створювалися військкомати, районні відділи НКВС та відділи заготівлі продуктів. Також активно діяла УПА, яка намагалася проводити боротьбу проти комуністичного режиму, вважаючи його головним ворогом українського народу.

Д. Куп'як брав участь у значній кількості акцій ОУН і УПА, спрямованих проти комуністичної влади. Особливої уваги заслуговує збройний напад на районний центр Радохів Львівської області навесні 1945 р. Внаслідок цього нападу, за даними Д. Куп'яка, було вбито 24 працівника радянських органів, та звільнено з в'язниці понад 200 українців. Взимку 1944 – 1945 рр. НКВС були проведені масові операції проти українського національно-визвольного руху. Проте, незважаючи на численні жертви підпілля, повністю ліквідувати ОУН і УПА їм не вдалося.

1 травня у бою із загonom НКВС був смертельно поранений розривною кулею брат Д. Куп'яка – Михайло Куп'як – “Генерал”. Він помер через кілька днів по дорозі до Львівського госпіталю. Тоді ж його поховали на цвинтарі в Яблунівці. Однак через певний час комуністична адміністрація дізналась про місце його поховання, викопала труп та викинула на поїдання воронам.

Радянська влада вживала різноманітні заходи для ліквідації україн-

ського руху. В травні 1945 р. Д. Куп'як став свідком діяльності легендарної "Волинської сотні" УПА, яку зорганізувало НКВС для винищення підпілля. Завдяки пильності повстанців ця сотня була своєчасно виявлена і її дії не принесли значної шкоди.

Після закінчення війни в УПА відбулася реорганізація. Більші відділи (загони та курені) були розформовані у невеликі відділи та сотні, і інші підрозділи. В цілому підпілля перейшло до ще більш законспірованих форм діяльності. Оскільки Д. Куп'як добре знав польську мову, то він отримав завдання Проводу ОУН з фальшивими документами легально, як репатрійований поляк, переселитися до Західної Польщі та чекати вказівок від керівництва. Кілька бойовиків його групи були легалізовані в Львові, а ще троє – Михайло Горбач – "Зелений", Михайло Поцілуйко – "Неситий" і Михайло Мартинюк – "Рак" також виїхали до Польщі.

Наприкінці жовтня 1945 р. Д. Куп'як, маючи фіктивні документи на ім'я поляка Владислава Бродзяка, приїхав до Львова, два рази пройшов відповідну прикордонну перевірку та виїхав залізницею у Польщу. Прибувши в м. Вроцлав, він отримав призначення на роботу від Центральної Фабрики Тканин до невеликого міста Лібав (Любавка), яке знаходилось на кордоні Польщі та Чехословаччини. Там він працював відповідальним за канцелярію однієї з ткацьких фабрик, на якій в основному працювали чехи, німці та поляки.

Згодом Д. Куп'як з метою прикриття своєї справжньої біографії став членом Польської соціалістичної партії і організував її ланку на своїй фабриці. Його було обрано секретарем Спілки робітників текстильної промисловості в місті Лібавка, що для звичайної людини в нормальних обставинах було б чудовим стартом кар'єри. Однак він побоювався, щоб його на людних зібраннях не впізнали представники Ужонду Безпеченства (УБ), які в той час проводили активний розшук українців. Одного разу, перебуваючи у відрядженні, він зустрів поляка, який знав його ще з його участі в ОУН в 1938 р., але зумів своєчасно втекти.

Поступово Д. Куп'як дійшов до висновку, що у Польщі йому залишатися далі було небезпечно. Зв'язок з проводом ОУН тоді вже був перерваний, і він мусив діяти самостійно. 12 травня 1946 р. він іще з двома особами перейшов кордон між Польщею та Чехословаччиною, полишивши легальне життя у Польщі. На потязі вони перетнули Чехословаччину і приїхали до кордону з Баварією. Оскільки чехословацько-німецький кордон дуже уважно охоронявся прикордонниками, переходити його треба було обережно і швидко. Незважаючи на значну втому, дощ та пересічену місцевість, Д. Куп'як зумів подолати і цей кордон та опинився у Західній Німеччині. За враженнями Д. Куп'яка, кордон, який так пильно стерегли прикордонники, був не лише кордоном між двома окремими країнами, але і між двома світами. По одній стороні була система брутального насильства над людиною і її гідніс-

тю, а по другій – право людини охоронялось державним законом.

Приїхавши до Мюнхена, Д. Куп'як відновив зв'язки з учасниками ОУН. Він був прикро вражений серйозними протиріччями між різними українськими партіями в Німеччині, причому не стільки їх ідеологічними розбіжностями, скільки різкою і подекуди грубою формою дискусії та взаємними образами. Найбільше в той час між собою сперечалися ОУН (б) та ОУН (м).

У кінці серпня 1946 р. Д. Куп'як переїхав до американської зони окупації Німеччини у український табір в м. Госляр, в якому тоді жило 300 осіб. Тоді ж він нав'язав зв'язок із переселенцями зі свого села, які вже давно жили в Канаді, і отримував від них матеріальну допомогу. Згодом його родич Петро Політило запропонував йому переїхати в Канаду назавжди, і Д. Куп'як подав необхідні дані для оформлення відповідних документів, хоча сам сумував за Батьківщиною і сподівався повернутися туди.

У 1947 р. Д. Куп'як приїхав на сезонні роботи до Англії, де працював у одному з південних графств на роботах, оплачуваних англійським міністерством рільництва у різних господарів. 5 червня 1948 р. він на пароплаві “Алберта” перетнув Атлантичний океан і прибув до Канади, де оселився у селищі Вільна неподалік Едмонтону у П. Політила. Останній мав 160 акрів землі і був фермером, допомагаючи грішми становленню українського громадського життя в Канаді. Д. Куп'як одразу ж став працювати у його підприємстві. Згодом Д. Куп'як вирішив, що йому потрібно створити власне підприємство. Протягом 1950 – 1960 рр. він поступово поліпшував свій статок, працюючи в сфері торгівлі. У 1953 р. він одружився, і в 1956 р. разом з дружиною Стефанією переїхав до Торонто, де купив невеликий ресторан “Юніті грілл”. Оскільки в той час він брав активну участь в громадському житті українців, то поступово розширював сферу своїх контактів. Йому спало на думку збудувати великий український ресторан, у якому могли б відбуватися зібрання українців. Ця ідея знайшла підтримку і у інших членів української громади. В 1960 р. Д. Куп'як придбав ресторан “Maufair Inn”, біля якого збудував нове велике приміщення на 450 місць. Будівельні роботи та праця в ресторані вимагали багато часу, через що доводилося працювати по 12-15 годин щоденно.

Починаючи з 1964 р. радянський уряд добивався від уряду Канади видачі Д. Куп'яка до СРСР, вважаючи його за військового злочинця. Однак Д. Куп'як відкинув всі ці звинувачення і розповів канадській пресі правду про діяльність ОУН та УПА і їх справжні прагнення, в першу чергу – створення Самостійної Соборної Української Держави і боротьбу проти її окупантів. У 1972 р. Д. Куп'як продав ресторан “Maufair Inn”, який оцінювався у 300.000 доларів, іншим власникам, і зважаючи на стан здоров'я, відпочивав та працював на власній фермі. Друзі вмовили його написати спогади, щоб його згадували не лише за матеріалами, виданими в СРСР. Його книга “Спогади нерозстріляно-

го” була опублікована у 1991 р. в Торонто, а у 1993 р. була перевидана у львівському видавництві “Каменяр”⁵.

Д. Куп’як помер у Канаді після тривалої важкої хвороби 13 червня 1995 року. Його особиста бібліотека була передана з Канади до м. Буська та с. Яблунівки.

Примітки:

¹ Известия. – № 254 (14724). – 24 жовтня 1964 р.

² Известия. – № 150 (14929). – 27 червня 1965 р.

³ Див.: Західня Україна під большевиками. ІХ. 1939 – VI. 1941. Збірник / За ред. М. Рудницької. – Нью-Йорк, 1958. – 494 с.; Літопис нескореної України. Документи, матеріали, спогади. – Кн. 1. – АН України, Ін-т Українознавства, Львівське відділення Ін-ту укр. археографії та ін. Львів: Просвіта, 1993. – 800 с.; Кн. 2. – Наук.-дослід. центр історії нац.-визв. змагань України. Львів: гал. вид. спілка, 1997. – 664 с.; Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50-х років (до 50-ти річчя операції “Вісла”) / Упоряд. Ю. Сливка. – Львів: Інститут українознавства імені І. Крип’якевича НАН України, 1998. – 132 с.; Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні, 1917 – 1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2-х кн. Кн. 1. – Іван [Григорович] Білас. – Київ: Либідь: Військо України, 1994. – 432 с.; Рубльов О., Черченко Ю. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. 20-50-ті роки ХХ ст. – К.: Наукова думка, 1994. – 350 с.

⁴ Розплата. Документи і матеріали судового процесу над групою бандитів ОУН. – Львів: Каменяр, 1970. – 170 с.

⁵ Куп’як Д. Спогади нерозстріляного. – Львів: Каменяр, 1993. – 432 с.